

Ruimte voor ruimte in Groningen

Jan Abrahamse

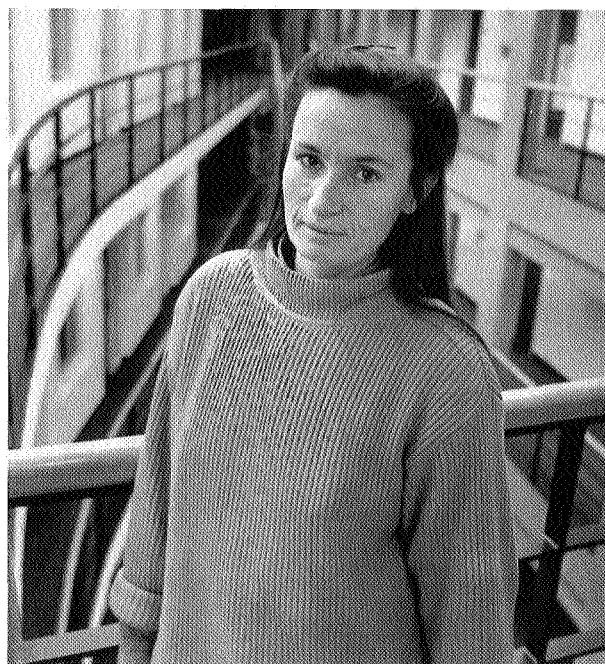
● In Groningen heeft men zich als eerste stad in Noord-Nederland afgevraagd hoe het staat met de kwaliteit van de openbare ruimten in de binnenstad. Onlangs is hierover een voor ieder zeer helder geschreven nota verschenen, geschreven door Mecanoo Architecten en de Dienst Ruimtelijke Ordening van de gemeente Groningen. Een gesprek met projectleider Ruimte voor ruimte Jola Meijer.

Al jaren wordt onderkend dat de binnenstad, het gebied binnen de diepenring, het kulturele, sociale en economische hart is van Stad en Ommeland. Bij een dergelijk gebied hoort een kwalitatief hoogwaardig ingerichte openbare ruimte, met andere woorden hoe is het gesteld met de inrichting van de straten, gangen, stegen, pleinen en parken. Het betekent dat het plezierig moet zijn om in de binnenstad te wandelen en te winkelen, maar ook om er te wonen en te werken. Zo'n binnenstad moet ook ruimte bieden aan gezellige terrassen, aan mooie winkelpromenades, aan prachtige pleinen waar kermissen en markten kunnen worden gehouden. Een binnenstad, aldus Jola Meijer, die tevens ruimte biedt voor kunst, straattoneel en andere openbare kulturele activiteiten.

Versnipperd en rommelig

Er worden eisen gesteld aan het goed functioneren van de binnenstad door verschillende groepen uit de samenleving. Dat zijn veel gemeentelijke diensten, een rijk geschakeerd bedrijfsleven en natuurlijk de bewoners die in de binnenstad wonen, werken, studeren, winkelen en vertier zoeken. Aan deze eisen wordt al te vaak afzonderlijk tegemoet gekomen, want een uitgesproken totaal visie ontbreekt. Het resultaat is dat Groningen een beeld oproept dat versnipperd en rommelig is. Jola

Meijer noemt een paar voorbeelden: *Een wirwar aan bestratingen, uitstallingen, paaltjes en andere onlogische verkeersvoorzieningen. Daarnaast zijn er onlogisch geplaatste en lelijke fietsenrekken, veel soorten verlichtingsarmaturen, talloze prullenbakken, glasbakken en*

Foto's Elmer Spaargaren

afvalcontainers die neergezet zijn op een manier dat ze storend werken in de openbare ruimte.'

Opschonen

Kortom er is een visie nodig en die is vastgelegd in een plan getiteld 'Ruimte voor ruimte', waarbij de inrichting van de openbare ruimte niet langer

afhankelijk is van wisselende prioriteiten en tegelijkertijd niet meer ondergeschikt aan technische eisen. Centraal daarbij staat de keuze voor een inrichting van de openbare ruimte die gericht is op het begrip opschonen, letterlijk dus het opruimen van datgene dat in de weg staat of overbodig is. Een sobere en eenvoudige inrichting biedt zodoende rust, eenheid en vooral ruimte. Een en ander behelst een complexe, omvangrijke ingreep. In het plan wordt een viertal begrippen gehanteerd.

Als eerste de beheerste stad, dit zijn de gewone delen, in feite het neutrale netwerk van straten dat niet verandert. Het netwerk wordt gevormd door

een aantal aan elkaar geschakelde straten die lange verbindingslijnen vormen.

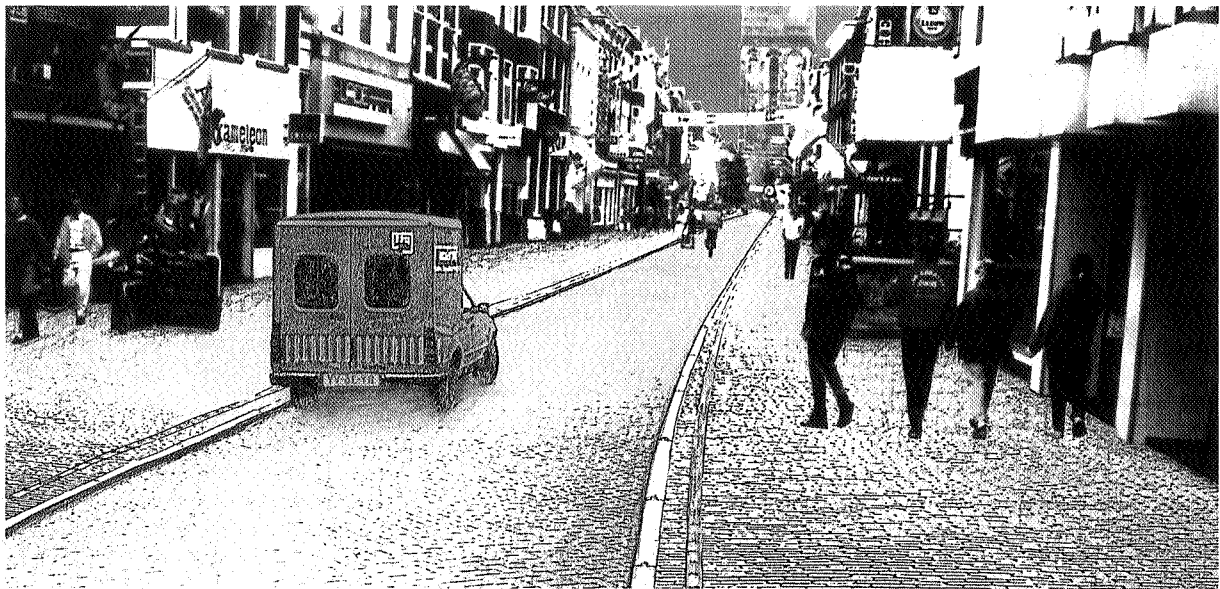
In deze eeuwenoude structuur lopen de lijnen ten noorden van het Zuiderdiep in noord-zuidrichting en ten zuiden daarvan zijn ze oost-west gericht.

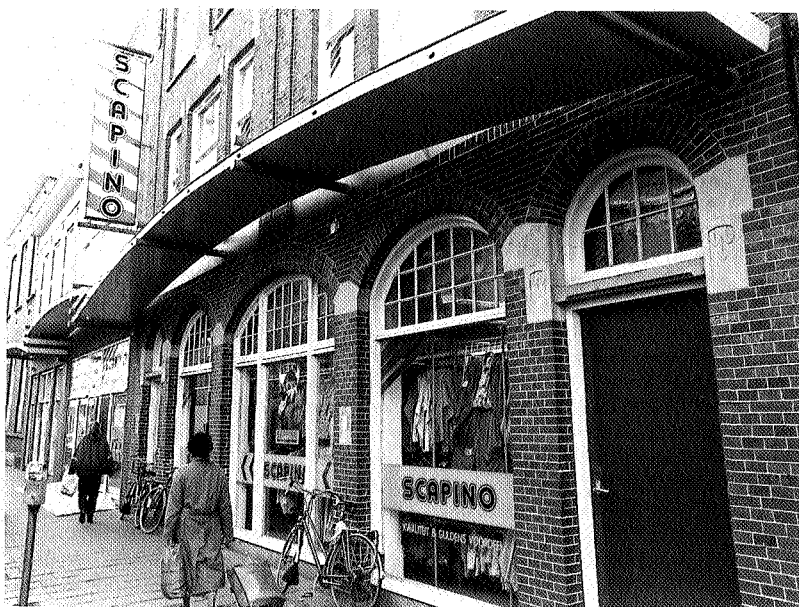
Tegenwoordig is door intensiever gebruik van de stad het zicht op de structuur steeds meer vertroebeld. Een tweede begrip is de karakteristieke stad. Dit zijn plekken die iedereen zich zal herinneren, zoals historische plekken en gebouwen. We vinden die in Groningen rond de Grote Markt, Vismarkt, de diepenring en de singels.

De verscholen stad zijn plaatsen die niet of nauwelijks verbonden zijn met de drukke binnenstad. Het zijn hofjes, pleintjes, tuinen en andere stiltegebieden. Er zijn nieuwe bijgekomen bv. het pleintje bij Cafe Puccini en broodjeshuis Knisper tussen de

Oosterstraat huidige situatie en Oosterstraat na enkele simpele ingrepen

Kleine Kromme Elleboog en de Uurwerkersgang en men kan denken aan een nieuw te realiseren Rode Weeshuishofje of Reitemakersrijgepleintje. Op sommige plekken in de binnenstad kan men zich een zeer uitbundige vormgeving denken, dat is de expressieve stad. Dit is waar de stad haar wezen, haar vitaliteit en levendigheid uitstraalt. De Grote Markt en de Vismarkt zijn de voorbeelden bij uitstek. De videopalvlijoens en het nieuwe museum vallen daar ook heel duidelijk onder.

Wat is kwaliteit

Binnen Noord-Nederland is Groningen de enige plaats die zich hier mee bezig houdt. Elders in Nederland ontwikkelt men wel plannen o.a. in Den Haag, Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Maastricht en Almelo.

Wanneer heeft de binnenstad kwaliteit? Waarom heeft de Poelestraat wel en de Gelkingestraat geen kwaliteit? Deze vragen leggen we voor aan Jola Meijer. *'Het is de samenhang van een aantal aspecten en behelst globaal de technische kwaliteit en de beeldkwaliteit. Technische kwaliteit is objectief te meten: zijn de toegepaste materialen sterk, vorm- en kleurvast of zijn ze juist onderhoudsgevoelig. Beeldkwaliteit ontstaat door de wijze van toepassen van de materialen en de detaillering, maar ook hoe het ontwerp funktioneert in het gebruik. Of het mooi is is al een subjectievere te meten aspect en komt nooit voorop te staan. Zo kun je ieder onderdeel in de openbare ruimte beoordelen. Dus niet alleen de bestrating, maar ook het straatmeubilair, verlichting en groenvoorzieningen zijn zo te beoordelen. De kwaliteit komt uiteindelijk naar voren in de samenhang van deze aspecten in het ontwerp. Dat ontwerp wordt voorgelegd aan een team van deskundigen. Een soort welstandskommissie'.*

De openbare ruimte is er voor iedereen

Dat is een zorg voor de overheid. Als iedereen daar zijn spul in dumpt krijg je een chaos. Neem de Herestraat, dat is eigenlijk een eiland in de stad geworden. Het is de belangrijkste winkelstraat, maar het stempel kwaliteit kun je er bepaald niet op drukken. Alle grote winkelketens hebben daar

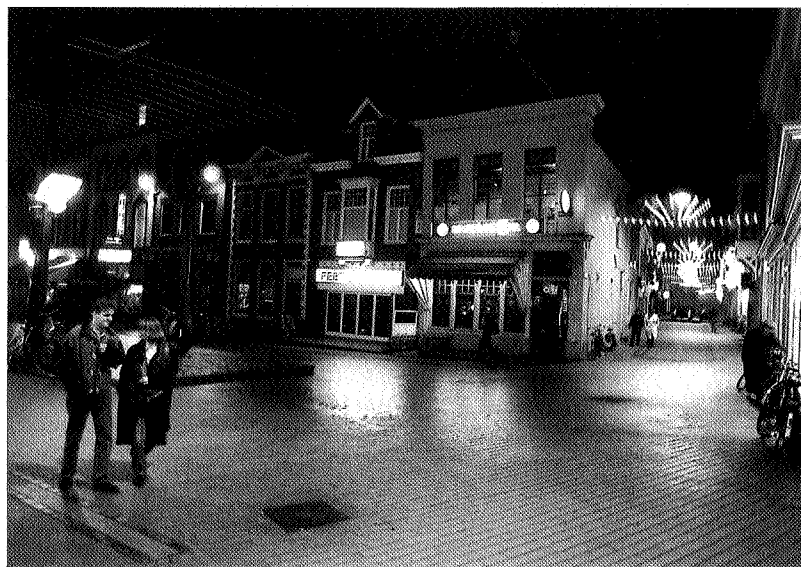

Boven: Scapino in de Pelsterstraat, een voorbeeld hoe het niet moet

Onder: Zwanestraat 17 rechts en 19 links, een wereld van verschil

hun zaken en de winkel is niet alleen meer het uitgangspunt, maar men schuift ook steeds meer het openbare gebied in. In het verleden is daar ook nooit een rem opgezet. Het uitgangspunt van de gemeente was dat men voor het openbare gebied een vergunning kon aanvragen. Daar betaalt de winkelier het zgn. precario recht voor. Het begon met de bakken, de molentjes, de sandwich borden en de kleine boompjes in potten. De meeste vergunningen kenden geen voorwaarden. Nu zijn alle criteria op een rijtje gezet en er zijn toezichhouders aangesteld. Dat zijn mensen die in de stad rondlopen en controleren of een winkelier een vergunning heeft en hij bekijkt of de winkelier zich aan de voorwaarden houdt. In de oude binnenstad van Maastricht is alle rotzooi van de straat gehaald en het werkt fantastisch. Die gemeente is heel duidelijk in het stellen van criteria. De winkeliersvereniging en de politiek zijn daarmee akkoord gegaan. In Maastricht heeft men ook nieuwe richtlijnen opgesteld voor gevelverbouwingen en daarin behoort zelfs de ruimte van 1 meter achter de etalages behoort tot de openbare ruimte. Jola Meijer kijkt naar het totaal van de inrichting,

De Peperstraat vanaf de Poelestraat

maar laat zich verleiden tot een uitspraak over enkele winkelverbouwingen in de binnenstad: *'Ik vind b.v. Cool Cat in de Herestraat verantwoord en Scapino in de Pelsterstraat is ronduit slecht, het is een totale ontkennen van het winkelgebeuren.'*

Voorbeeldproject Poelestraat

De Poelestraat is samen met de Peperstraat een voorbeeldproject. De kwaliteitseisen zijn vastgesteld zoals steensoort en de kleur van de bestrating. Het architectenburo Mecanoo heeft het ontwerp daarvoor gemaakt. En voor de beheerste stad, waar de Poelestraat deel van uitmaakt, de belangrijkste aanzetten gegeven. Als je nu de Haddingestraat, de Folkingestraat en de Oosterstraat ziet, zijn het drie totaal anders ingerichte straten. De één lijkt op een straat in een buitenwijk, de andere is een gewone straat en de derde is een straat waar je zig-zaggend doorheen gaat. Vroeger was de stad zo opgebouwd dat het heldere lijnen waren, rustige doorgaande straten. Alle straten en stegen binnen de beheerste stad hebben met elkaar te maken. Die samenhang krijg je voor elkaar door te kiezen voor één of een beperkte aantal materialen. Dat was vroeger ook zo, kijk maar naar oude foto's.

Zuiderdiep

Vroeger maakte het Zuiderdiep deel uit van de waterwegen in Groningen en het was veel langer. Aan de ene kant is Academie Minerva gekomen en aan het Kattendiep bevindt zich een brede verkeersader. Het zijn nu onduidelijke beëindigingen. Het Verkeer circulatie plan (VCP) is een goede ingreep geweest voor de leefbaarheid van de binnenstad. Ruimtelijk gezien is volgens Jola Meijer de vertaling van het VCP slecht uitgevoerd, met name op het Zuiderdiep. Deze straat is zuiver functioneel ingericht, waarbij men alleen rekening heeft gehouden met de vraag hoe je de verkeersstromen scheidt in fietsers, auto's, vrije baan voor taxi's en bussen, laad- en losstrook en voetgangers. Voor deze zeventiende eeuwse eigenlijk geen plaats. Je hebt een grote hoeveelheid aan verkeersborden, dat alleen is al een stuk vervuiling. Om het Zuiderdiep beter tot zijn recht te laten komen moet volgens Mecanoo een expressieve vormgeving komen. Men kan hierbij bv. denken aan een fontein, beelden of groenvoorziening. Wellicht één van de videopaviljoens. Het Zuiderdiep heeft alles in zich om er een aantrekkelijk winkelboulevard van te maken.

Stationsplein

De gemeenteraad is akkoord gegaan met de eerste opzet van het plan 'Ruimte voor ruimte'. Mecanoo is nu bezig een voorstel te formuleren over het straatmeubilair in de binnenstad. Ze moeten dat doen op basis van bestaande modellen, want speciaal iets ontwerpen voor Groningen is te duur. De nota 'Ruimte voor ruimte' is een goede aanzet om de binnenstad aantrekkelijker en leefbaarder te maken. Jammer dat het zich slechts tot de binnenstad beperkt. De voorzieningen elders in Groningen vragen eveneens om een oplossing. Neem bijvoorbeeld het stationsplein. Op zich is het een uitstekend idee van de kunstenaar Han Jansen om het wad terug te brengen naar de stad en dat op het plein te realiseren, maar het station blijft onbereikbaar en voor een openbare ruimte is dat een slechte zaak.

NB